

Література:

1. Москвофілство // Енциклопедія українознавства. – Львів, 1996. – Т. 5.
2. Франко І. Збір. творів: У 50 томах. – К., 1976–1986.
3. Франко І. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до Зібрання творів: У 50 томах / Упоряд.: З. Франко, М. Василенко. – Львів, 2001.

Алла Мегвізь (Ірпінь)

Ораторська майстерність Івана Франка

Риторика як наука про ораторське мистецтво, про способи переконання та ефективні форми впливу на слухачів з урахуванням їх особливостей існує тисячі років. У різні часи в неї вкладали різний зміст. Її розглядали і як окремий жанр літератури, і як майстерність функціонування в мовленні – усному чи писемному, і як науку та мистецтво усного мовлення.

Ораторське мистецтво в елементарних формах виникло з появою людського суспільства. Дар слова, як найяскравіший спосіб виразу різноманітних процесів внутрішнього життя людини як могутня зброя підкорення своїй волі інших, як спосіб живого спілкування, за своєю сутністю став наріжним каменем у твердженні могутності людини і людства. Слово фіксує попередній розвиток суспільства і робить можливим його подальший прогрес.

Великий Цицерон вважав, що істинний оратор своїм словом впливає на людей шукає почит і не лише собі, а й багатьом громадянам і державі загалом приносить щастя й добробут. Автор стверджує: “Славою служить місту сміливість, тілу – краса, духу – розумність, мовленню наведеному, правдивість, все протилежне цьому – безславність” [4: 105].

Відомий ритор античності Горгій мав свою школу і щиро захоплювався можливостями слова. Він писав: “Слово – найбільший володар: із виду мале й непримітне, а справи вершить чудові – може страх припинити і печаль відвернути, викликати радість, підсилити жаль” [4: 106].

Ораторське мистецтво в античному світі вважали “божественним”, а на людину, яка володіла даром красномовства, дивилися як на Бога. Слово – це дивовижний Божий дар, яким володіють поет, філософ-мудрець, учитель, народ. Із давніх-давен вони допомагали суспільству засобами животворящого, одухотвореного слова плекати високі патріотичні почуття, морально-естетичну культуру народу через внесення елементу “високої краси в сфери й атрибути практичного життя, яким відзначалися старі елліни”, – писав М. Грушевський.

Сократ (VI–V ст. до н. е.) заснував в Афінах школу красномовства, що обслуговувала суд, а також мала вплив у сфері філософії та мистецтва. Сократ уперше підніс риторику на рівень дисципліни, що увінчує курс навчання. Античні

філософи Сократ, Платон, Арістотель – зробили певний вклад у розвиток риторики. Видатним римським оратором був Цицерон, а найвидатнішим оратором античної Греції був Демосфен.

Свого певного розвитку риторика досягла як у період Середньовіччя, так і в епоху Відродження.

Мало магічну силу слово і для наших предків. За його допомогою, вірили вони, можна домогтися щасливого полювання, викликати дощ, відвернути град, посуху, вберегти родину від зла і напасти, які підстерігали її. Ще до прийняття християнства слов'янські племена витворили свою багату міфологію, що ґрунтувалася на силі слова: міфи і легенди, колядки і щедрівки, віщування і замовляння.

Із виділенням слов'янства, як спільноти, в найдавніших фольклорних творах фіксуються промови, з якими князі зверталися до дружинників, до іноземних послів та власного народу. Відомо, що існувало судове красномовство: у процесі княжого суду можна було звинувачувати й оборонятися словом. Як відомо, що прийнятий Володимиром після хрещення Русі юридичний кодекс, містив заборону смертної кари. І саме слов'янський переклад Біблії став помітною віхою в розвитку риторичного мистецтва України-Руси [5: 114].

У найдавнішій пам'ятці давньоукраїнського письменства – літописі Нестора, відомої під назвою “Повість временних лет” – імітовано промови давніх політичних діячів. І це підтверджує, що саме політичне красномовство Київського періоду набуло значного розвитку.

У XVI–XVIII ст. в Україні виникають братства, які ставлять за мету оборону православної віри та культури. У них необхідність інтенсивного вивчення риторики було зумовлено потребою в боротьбі за душі людей. Певне місце посідала риторика і в програмах гільдійських шкіл, які відкривали купецькі об'єднання.

Українське ораторське мистецтво XIX–XX ст. є строкатою картиною. Після печально відомого циркуляра Валуєва 1863 року, в якому стверджувалося що “никакого малорусского языка не было, нет и быть не может” та низки подібних документів розвиток українського красномовства став досить ускладненим. Пожвавлення суспільного життя в XIX ст. у Росії та Україні після відміни кріпацтва спричинило деяке піднесення ролі риторики.

Нині настав час відродження національної культурної спадщини, зокрема й риторичної, в якій відбито дивоцвіт українського менталітету й світовідчуття, який подарував світу титанів думки, слова, духу – Петра Могила, Феофана Прокоповича, Григорія Сковороду, Тараса Шевченка, Івана Франка. Сумніву немає в тому, що до видатних ораторів України другої половини XIX – початку XX ст. належить І. Франко, великий праводумець, майстер живого слова. І. Франко – постать першої величини серед своїх сучасників. Криниця Франкової мудрості невичерпна і в риторичній діяльності І. Франка можна виділити цілі пласти його ораторської майстерності, що становлять історію красномовства України.

Перший пласт – це поетика й риторика.

Слово животворяще – велика таємниця, яку прагне пізнати розумом і серцем кожна людина. Риторика – це наука лінгвістична, більше того – живомовна. Риторика є поетична мова і поетика прозової мови, в основі якої лежить Слово. Найбільшої слави І. Франко досяг як поет. Він називав поезію “вогнем в одежі слова”. Поетичне слово І. Франка – видатне явище в українській літературі. Вона вражає як обширом та глибиною зображення життя й душі народу, так і своєю високою ідейністю та художньою досконалістю. Велику кількість поетичних форм, засобів, прийомів використав І. Франко, збагативши українську літературу світовим поетичним досвідом.

Найвизначнішою у поетичній спадщині І. Франка є збірка “З вершин і низин”, що поклала початок новому етапу в розвитку української літератури. З великою поетичною силою, в нових історичних умовах у ній зазвучали патріотичні і викривальні мотиви, які започаткував Тарас Шевченко. Основне місце в збірці займає громадянська лірика, у якій поет порушує важливі питання суспільного життя. Окрім політичної, має місце ще лірика філософська, пейзажна, інтимна.

Вершиною поетичної творчості Каменяра слушно вважають поему “Мойсей”, що присвячена українському народові, долею якого І. Франко все життя тривожиться:

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожжю,
Людським презирством, ніби струпом вкритий!
Твоїм будучим душу я тривожу.

Вступ до поеми закінчується пророчими словами про визволення України:

Та прийде час, і ти вогнистим видом
Засяєш у народів вольнім колі,
Труснеш Кавказ, вперезишся Бескидом,
Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі.

І. Франко, блискучий знавець української мови, виробив стратегію розбудови й збагачення лексики української літературної мови. Він бачить у рідній мові невичерпну таємницю морального, психологічного і духовного людського існування, що глибоко пов’язане з сутністю національного буття народу. “Як се пояснити? – запитує він. На мою думку, тут лежить глибока психологічна проблема, коріння якої сягає малодосліджених доси тайників – зв’язку людської психіки з тими ніби-то конвенціональними, а проте так давно органічними системами звуків, що називаємо рідною мовою. Здається, що таке рідна мова? Чим вона ліпша для мене від усякої іншої і що мені вадить при нагоді: замінити її на всяку іншу. Практик, утилітарист, не задумуючись ані на хвилину, скаже: пусте питання!

Мова – спосіб комунікації людей з людьми, і маючи до вибору, я беру ту, яка дає можливість комунікуватися з більшою кількістю людей. А тим часом якась таємнича сила в людській природі каже: “Pardon, ти не маєш вибору; в якій мові вродився і виховався, такої без окалічення своєї душі не можеш покинути, так як не можеш замінитися з ким іншим своєю шкірою”. І чим висша, тонша, субтельніша організація чоловіка, тим тяжче дається і страшніше карається йому така переміна” [7: 233].

Другий пласт ораторської майстерності становлять промови І. Франка.

Основоположник античної риторичної науки Аристотель виділяв три основні роди (типи) промов: дорадчі, судові та похвальні. Це означало, що на той час риторична практика вже нагромадила достатній досвід для диференціації і класифікації промов та систематизації засобів досягнення заданого ефекту від них. Кожен рід промов має свою досить загальну, але окремішню мету. Такою метою для дорадчих промов є користь чи шкода, для судових – звинувачення чи виправдання, для похвальних – похвала або осуд. Дорадчі промови можна вважати найпоширенішою, щоденною велемовністю. Це виступи перед громадою, колективом, товариськими зібраннями, друзями. Основне, чим мають керуватися в дорадчих промовах оратори – це орієнтація слухачів на досягнення користі, добра, блага [3: 190].

Історія наукової і навчальної риторики показує, що основними методами досягнення ораторської майстерності є вміння майстерно проголосити промову, дотримуючись окремих елементів і структури та композиції промови. Зразком ораторської майстерності може бути поданий нижче аналіз промови І. Франка “Шевченко – ляхам” промова на вечорі у сорок треті роковини смерті Шевченка у Львові дня 15 марта 1904.

У класичному вступі І. Франко ґрунтовно, широко підготовляє слухачів до основного змісту промови, представляючи Т. Шевченка як національного генія, безсмертю якого навіть його помилки не вадять, а тільки підкреслюють велич провідника нації: “А про те можемо сказати сміло, що Шевченкове слово не стратило досі своєї чародійної сили, що його думки не уронили нічого зі свого панування над нашими серцями, а його геній не притемнений пізнішим розвитком нашої літератури... Ми можемо спокійно слідити за кожним розмахом його орлиного крила, можемо критично розбирати його погляди і не потребуємо жахатися ущербу для його честі й для нашої національної гордості. Ми знаємо, що наш поет був чоловік, значить – міг і мусив помилятися” [8: т. 35: 172]. Основний зміст промови починається з запрошення І. Франка до аналізу поезії Т. Шевченка “Ляхам” у контексті “вічно пекучого питання українсько-польських відносин”: “Отим-то я й не жахаюся просити у вас кілька хвиль терпеливості та духовного співробітництва, щоб ми разом придивилися невеличкій поезійці Шевченка “Ляхам” [8: т. 35: 173]. У результаті такого представлення предмета промови постає теза: “Сей вірш був, очевидно, відгуком приятельських розмов нашого поета з польськими патріотами, засланими в Оренбург”. У світлі цієї тези І. Франко виділяє початок – позитив,

виділяє контраст, вказує на звернення до ляхів та робить висновок: “Уявляючи собі контекст цього вірша, ми мусимо міркувати так: під впливом свіжих розмов з поляками або якогось свіжого добродійства з їх боку Шевченко доходить до думки, що все-таки ті ляхи – добрі люди і жити з ними на волі – було б дуже гарно” [8: т. 35: 182].

Завершальна частина містить висновок, до якого прийшов І. Франко і якого не оминув у свій час і Т. Шевченко: “І коли люди нетерпеливі або нетямущі або злої волі з там того берега з докором або з притаманною гукають нам “Брат! Брат” – не забуваймо відповісти їм нашою приповідкою “Брат братом, а бринза за гроші” [8: т. 35: 183].

Судові промови характеризуються чітким формулюванням мети, переконливою аргументацією, знанням справи і ситуації, умінням знаходити аналогічні приклади, шукати найменші зачіпки, передбачати розвиток подій, красномовством зворушливо впливати на судову владу.

У 1877 році І. Франка разом з іншими товаришами було притягнуто до судової відповідальності за належність до таємних соціалістичних організацій і пропаганду соціалістичних ідей. Під час Львівського процесу його виступи ходила слухати молодь, бо їй дуже імпонував молодий І. Франко – “своєю характерністю, сміливим виступом і промовою, яку виголосив із запалом, дзвінким металічним голосом”. У своїй промові Каменяр зупинився на історії українського студентського руху в Галичині, зокрема на діяльності “Академічного гуртка” і журналу “Друг”, та заявив, що він визнає соціалістичні ідеї. Промова І. Франка, яку він проголосив “розумно, ядерно, коротко”, справила, як писала газета, велике враження, “своєю ясною логікою та силою власного переконання” [1: 173].

Виділяють кілька типів похвальних промов залежно від того, кому, чому і з якої нагоди призначається промова. Це промови з певної нагоди (уродини, присвяти, привітання з успіхами і відзнаками, вступні і випускні промови, ювілейні); прощальні промови, похоронні промови та епітафії. Для прикладу згадаємо відому “Присвяту” І. Франка, яка є величальною, відзначається своєрідністю мовного етикету, аргументації і композиції.

Присвята

Він був сином мужика, і став володарем в царстві духа.

Він був кріпаком, і став велетнем у царстві людської культури.

Він був самоуком, і вказав нові, світлі і вільні шляхи професорам і книжним ученим. Десять літ він томився під вагою російської солдатської муштри, а для волі Росії зробив більше, ніж десять переможних армій.

Доля переслідувала його в житті скільки лиш могла, та вона не зуміла перетворити золота його душі в іржу, ані його любові до людей у ненависть і погорду, а віри в Бога – у зневіру і песимізм.

Доля не шкодувала йому страждань, але й не пожаліла втіх, що били із здорового джерела життя.

Найкращий і найцінніший скарб доля дала йому лише по смерті – невмирущу

славу і всерозквітаючу радість, яку в мільйонів людських сердець все наново збуджуватимуть його твори.

Отакий був і є для нас, українців, Тарас Шевченко [8: т. 39: 255].

Серед ювілейних промов І. Франка можна зупинитися на промові “Ювілей Івана Левицького (Нечуя)”. У похвалі іменинникові І. Франко перелічив його чесноти, добродієсні риси, зокрема: “Він був українцем і українським, виключно українським письменником тоді, коли многі його ровесники твердо вірили, що свобода і соціалізм знищать швидко всі національні різниці” [8: т. 35: 371]. У цьому виступі оратор вдало поєднав високий стиль промови на честь дня народження з рівними аргументаціями уславлення чеснот самого іменинника художнім, високим, образним словом: “Нехай же ще довгі літа ясніють над Україною ті тихі та бистрі очі, що підглянули в ній так багато здорового, своєрідного, чистого, та вміли підглянути й нездорове, невродливе та пусте. Нехай той духовний велетен у тілі пігмея довго ще любить свою рідною Україною і чарує перед нами своїм любим словом її красу та горе й радощі її дітей. І нехай отсей ювілей буде для нього доказом, як щиро любить його вся Україна. Бо хто сіє любов, і жатиме любов [8: т. 35: 376].

Знайшли відображення у багатющій скарбниці Каменяря і такий різновид похвальних промов, як похоронні промови. На думку Феофана Прокоповича, вся суть похоронної промови – “похвалити померлого всякими способами”, притаманними похвалі особі [6: 149]. В ораторській майстерності І. Франка певне місце відводиться працям цього напрямку. У журналі “Народ” 1892 року було надруковано “Некрологи” з приводу смерті “...двох людей, котрих пам’ять годиться спом’янути добрим словом” [8: т. 46: 99]. Уперше було надруковано в журналі “Житє і слово” 1895 року некролог “Михайло Петрович Драгоманов”, 1905 року в журналі “Новий громадський голос” була надрукована промова І. Франка “В десяти роковини смерті Михайла Драгоманова”.

У славнозвісній праці “На роковини Т. Г. Шевченка” І. Франко поєднав Мономахове поучення дітям із поученням, яке залишив нам Кобзар: “У нас таким поетом, таким володарем душ і керманичем поколінь є Шевченко. Він досі не страгив для нас живої сили; його поезія не пережилася, не вичерпала свого животворного змісту, не переставала, як та псалтиря Мономахові, давати відповідь на важкі й болючі питання нашого часу” [8: т. 43: 383]. В основній частині оратор розкривав усі заслуги Кобзаря, його чесноти, достоїнства, гідність, який заслужив, щоб його пам’ятали і наслідували: “В тій надії і в тих заповітах Шевченкових мусимо й ми стояти, мусимо твердо й ясно бачити, що тільки в них наш рятунок, тільки в них наша будучина” [8: т. 43: 391].

Третій пласт ораторської майстерності І. Франка становлять художні твори, в яких зображені видатні промовці, пророки. Сюди варто віднести поему “Мойсей”, роман “Перехресні стежки”, повість “Захар Беркут”, оповідання “Свинська конституція” та низку інших творів.

Роман “Перехресні стежки” освоює в мистецтві слова дію, що втілена в романному герої, який духовно вільніший від тих, що поруч із ним. Центральним у романі є образ адвоката Рафаловича, а головним – народні маси, зі своєю нечисленною інтелігенцією. Саме з першого розділу роману ми дізнаємося, що молодий адвокат Євгеній Рафалович щойно закінчив блискучий захист селян, “що були оскаржені за аграрний бунт” [8: т. 20: 173]. Він не тільки допоміг уникнути покарання, але й дав надію на успішне для них закінчення процесу за “те фатальне пасовисько”. Сьогоднішня судова промова – перша на шляху його самостійної адвокатської діяльності. Рафалович практикував в адвоката Добрицького в Тернополі, Рафалович (як висловився прокуратор) – “одна з найясніших голів у галицькій адвокатури”, і що він приніс у це повітове місто зі собою “найліпшу славу”.

Другим важливим моментом у діяльності адвоката було те, що він зробив свою канцелярію українською, і ні один документ не виходив із неї іншою мовою. Через мову “самі селяни ...почали домагатися шанування для своєї народності і для своєї особи”. Третім елементом у цій діяльності є програма Євгенія, що полягає в “розбудженні селян до політичного життя”, їх організації.

У повісті “Захар Беркут” створено образ громадського життя Карпатської Русі в XIII ст. У цьому творі І. Франко змалював художній образ громадського самоврядування. Значну увагу він приділив зображенню виняткової особистості, яка виражає інтереси народного колективу і веде його за собою. Це Захар Беркут. У повісті є й образ народного колективу – тухольська громада, від єдності якої залежить перемога над ворогами. Захар Беркут виступає провідником тухольської громади, народним промовцем, завжди проголошуючи в своїх промовах щось важливе та вагомое: “Батьки і браття! Нинішня наша перемога – велике діло для нас. Чим ми перемогли. Чи нашим оружжям тільки. Ні. Чи нашою хитрістю тільки. Ми перемогли нашим громадським ладом, нашою згодою і дружністю. Уважайте добро на се! Доки будете жити в громадському порядку, дружно держатися купи, незламно стояти всі за одного, а один за всіх, доти ніяка ворожа сила не перемогне нас. Погані часи настануть для нашого народу... Але серед тих злиднів знов нагадає собі народ своє давнє громадство, і благо йому, коли скоро й живо нагадає собі його... Передавайте ж дітям і внукам своїм вісті про давнє життя і давні порядки. Нехай живе між ними тота пам'ять серед грядущих злиднів, так, як жива іскра не гасне в попелі. Прийде пора, іскра розгориться новим огнем” [8: т. 16: 154].

У полі нашого зору – “Свинська конституція”, яку І. Франко називав то оповіданням, то повісткою. Тут варто підкреслити: промінь світової слави освятив ім'я І. Франка саме як майстра слова раніше, ніж поета і вченого. Для нас важливі такі його визначення: “Можна сказати сміло, що ще ніякий руський твір у такому часі не облетів такого широкого світу, як Грицунякове оповідання, не здобув такого розголосу і такої прихильності для руського селянина і співчуття до його неволі. Жодна вічева промова, хоч би яка остра, не пошкодила стільки ворогам нашої селянської долі, як ота Грицунякова повістка” [8: т. 32: 44].

Антон Грицуняк – постать колоритна й помітна в житті Галичини XIX ст. Він – найвидатніший селянський громадський діяч і оратор, захисник народних справ. Цінним в оповіданні є те, що в промовах Грицуняка можна розглянути художню канву самої промови, солідну, багату і за літературно-образною системою, і за інтонаційним ладом, і за логікою викладу. Доказовість, дохідливість промови черняхівського селянина засвідчує бурхлива реакція аудиторії його земляків, а також світова слава оповідання. Безпосередньо промова Грицуняка складна за побудовою, а саме: різні та різкі зміни тональності, яких – понад 40; риторичні запитання, апокрифи (запитання та відповіді промовця), епіфонemi (коментар окличним реченням). А при всьому цьому ще такий оригінальний спосіб: “...Грицуняк... почав свою промову таким монотонним співучим виголосом, немов наслідував сільського школяра, що починає читати “по верха”. Пізніше його голос значно оживився, не виходячи, проте, з тону ритмічної, ніби біблійної прози...” [8: т. 20: 8]. Провідною фігурою промови Грицуняка є використання епітетів, їх близько шістдесят, не лише за числом, а й за функціональним призначенням. Головна антитеза ґрунтується на епітетах: конституція хлопська і – свинська. Епітет – важливий компонент у викладі гумору, іронії, сатири, в побудові складніших фігур: антифразиса, метафори, метонімії. Розширено подана ще одна фігура – дієреза, що характеризує три “блага”, коли промовець розглядає тогочасного громадянина – знесення панщини, декларування рівності усіх перед законом та чинну конституцію – на конкретних прикладах, фактах дійсності. Все виявляється повною протилежністю, тобто дієреза переходить в антифразис [2: 611]. Чи не в цьому секрет “ядерності”, як називав І. Франко основну прикмету стилю селянського оратора [8: т. 32: 45].

В античній риторичній виробилися два риторичні ідеали. Для ораторів – носіїв першого ідеалу, до яких по праву належить І. Франко – головним у риторичній діяльності є переконливість, далі істинність переконливого мовлення, моральність на користь суспільству, чіткість і впорядкованість. Цей ідеал називають сократівським. У своїй ораторській майстерності І. Франко використовував такі основні вимоги до промовця:

- сповідування певного риторичного ідеалу, тих принципів, які визначають образний ідеал, реалізація ідеалу в риторичній практиці через дотримання певних рис;
- перевага гармонійної триєдності: а) ідея, думка, задум, істинність; б) моральна спрямованість на добро, етичність, благо, справедливість, гуманність; в) краса як гармонія змісту і форми, доцільність і мовна завершеність.

Отже, ораторська майстерність І. Франка надзвичайно багата і різноманітна, потребує подальшого вивчення і займає почесне місце в історії розвитку українського красномовства.

Література:

1. Абрамович С. та ін. Риторика загальна та судова: Навч. посібник. – К., 2002.
2. Леськів Б. На грані документалістики (оповідання “Свинська конституція” в контексті

- історії красномовства України) // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали Міжнародної наукової конференції. – Львів, 1998.
3. Мацько Л., Мацько О. Риторика: Навч. посібник. – К., 2003.
 4. Медвідь А. Риторична спадщина як джерело до вивчення курсу ораторського мистецтва. Історія української науки на межі тисячоліть: Збірник наукових праць / Відп. редактор О. Пилипчук. – К., 2004. – Вип. 17.
 5. Медвідь А., Медвідь Ф. Ораторське мистецтво правників: Навч. посібник. – К., 2005.
 6. Сагач Г. Риторика: Навч. посібник. – К., 2000.
 7. Франко І. Двоязичність і дволичність // ЛНВ. – Львів, 1905. – Т. 30. – Кн. 6.
 8. Франко І. Збір. творів: У 50 томах. – К., 1976–1986.

Тетяна Космега (Львів)

Комунікативна компетенція Івана Франка та особливості його риторики

Комунікативна компетенція відображає своєрідність сприйняття мовлення, специфіку його творення, мовленнєву поведінку, що охоплює й вербальні, і невербальні засоби. Мовна особистість комуніканта – це репрезентований у мові та мовленні фрагмент свідомості мовця, що містить три рівні: вербально-семантичний, тезаурусний та мотиваційно-прагматичний. Вербально-семантичний і тезаурусний рівні І. Франка як мовної особистості частково вивчено й навіть відображено в українській лексикографії (І. Ковалик, І. Ощипко, Л. Полюга та ін.). Нагадаймо, що тезаурус у широкому значенні – це енциклопедичні, “фонові” знання про світ; його зміст можна проаналізувати ієрархічно, створивши таку модель: від окремих абстрагованих ознак елементарного характеру на найнижчому рівні до когнітивних супраструктур на найвищому. У вужчому значенні його можна інтерпретувати як “понятійний словник”, тобто список усіх понять, які засвоїв індивідуум у їх взаємодії. Індивідуальний тезаурус – понятійний та концептуальний словник, сукупність більш чи менш дискретних смислів, які накопичив індивідуум у своїй свідомості впродовж життя. Звичайно, повне виокремлення та опис тезауруса І. Франка – праця майбутніх поколінь мовознавців.

На жаль, досі ще повністю не проаналізовано, наскільки вивченою є лінгвістична франкіана. М. Гнатюк слушно зазначив, що “окремі галузі франкознавства звертають на себе увагу своєю глибиною. Серед цих досліджень студії С. Смаль-Стоцького про мову І. Франка, як і ранні аналогічні розвідки з цього питання М. Сумцова. Академік С. Смаль-Стоцький цілком резонно зауважував, що теперішня літературна мова – це мова І. Франка, мова жива, не скута жодними путами. Синкретичними є дослідження С. Єфремова. Автор значно доповнив фактичним матеріалом свої ранні студії про І. Франка, будучи вірним принципам соціологічного аналізу, у праці